

що виявляються у прагматичному, культурологічному, ідеографічному та інших аспектах досліджень. Незаперечним є той факт, що за шість десятиліть розвитку фразеології як окремої лінгвістичної науки досягнуто помітних успіхів у вирішенні її теоретичних та практичних проблем. Безумовно, протиріччя в уявленнях про фразеологію залишаються, але це аж ніяк не перешкоджає подоланню нових вершин в сьогочасних парадигмах, а, навпаки, приходиться на допомогу. **Перспективу наших подальших досліджень** вбачаємо у вивченні структури та семантики фразеологічних одиниць.

Література

Прадиш Ю. Ф. Развитие фразеологической науки в Украине // Учені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2012. – Т. 25 (64), № 2 (1). – С. 11–42. Телія В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М: Языки рус. культуры, 1996. – 286 с. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови. Навч. посіб.// В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494 с. Burger Harald Phraseology: an international handbook of contemporary research / ed. by Harald Burger ... [et al.]. – Germany: Braunschweig, 2007. – 1183 p.

УДК 811.161'373.45 "19/20"

РОМАН В. В.

(Донбаський державний педагогічний університет)

ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТАЦІЇ ЛЕКСИЧНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У МОВІ-РЕЦИПІЄНТІ НА ОСНОВІ ЛІНГВАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ (КІНЕЦЬ ХХ СТ. – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

У статті подано короткий огляд процесу адаптації лексичних запозичень в лінгвістичних працях кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст., в яких розглянуто етапи і ступені адаптації запозичень. Автор доводить, що саме мовні особливості сприяють високому рівню адаптації запозичених слів у мові-реципієнті. На основі практичного матеріалу освітлюються особливості вживання лексичних запозичень та їхнє контекстуальне значення. Обґрунтовано, що зазначений період відзначається формуванням й удосконаленням принципів освоєння іншомовного слова та розробкою конкретного механізму визначення етапів і ступенів адаптації запозичень у мові-реципієнті.

Ключові слова: процес адаптації, лексичні запозичення, етапи і ступені адаптації, мова-реципієнт, лінгвістичноісторіографічний аспект.

Роман В. В. Исследование адаптации лексических заимствований в языке-реципиенте на основе лингвального характера (конец ХХ в. – начало ХХІ в.). В статье дан короткий обзор процесса адаптации лексических заимствований в лингвистических работах XIX в. – начала XX в., в которых рассмотрены этапы и уровни адаптации заимствований. Автор обосновывает, что именно языковые особенности способствуют высокой степени адаптации заимствованных слов в языке-реципиенте. На основе практического материала освещаются особенности употребления лексических заимствований и их контекстуальное значение. Доказано, что анализируемый период отмечается формированием и совершенствованием принципов освоения иноязычного слова и разработкой конкретного механизма определения этапов и ступеней адаптации заимствований в языке-реципиенте.

Ключевые слова: процесс адаптации, лексические заимствования, этапы и уровни адаптации, язык-реципиент, лингвистичноісторіографічний аспект.

Roman V. V. Investigation of adaptation of lexical borrowings in the language-recipient based on the lingual principle (the end of the XXth – the beginning of the XXIst century). The article outlines the scientific investigations dedicated to the process of adaptation of lexical borrowings in the linguistic works (the end of the XXth – the beginning of the XXIst century). The stages and degrees of adaptation of lexical borrowings are taken into consideration. The author states the language peculiarities benefit high level of adaptation of lexical borrowings in the language-recipient. The peculiarities of using lexical borrowings and their contextual meaning are illustrated on the basis of practical material. It is grounded that the analysed period is marked by formation and improvement of the principles of adaptation of loan words as well as definition of stages and degrees of adaptation of lexical borrowings in the language-recipient.

Key words: process of adaptation, lexical borrowings, stages and degrees of adaptation, language-recipient, linguo-historiographic aspect.

Питання лексичних запозичень завжди перебувало в центрі уваги багатьох лінгвістів. Проблематика функціонування в мовній системі запозичених слів є предметом вивчення протягом тривалого періоду часу. Інтерес учених викликають різні проблеми функціонування та адаптації лексичних запозичень. На сьогодні існує досить чіткий концептуальний інструментарій теорії запозичення, вироблений мовознавцями минулого й сучасності (І. І. Огієнко, Р. Ф. Брандт, Є. Ф. Карський, О. І. Соболевський, М. Р. Фасмер, В. І. Самійленко, Ю. О. Жлуктенко, С. В. Семчинський, Л. Блумфільд, У. Вайнрайх, Е. Хауген, А. Мартіне, Л. М. Архипенко, Я. В. Битківська, Г. В. Дружин, Є. А. Карпіловська, Н. Ф. Клименко, Ж. В. Колоїз, Є. В. Маринова, Т. М. Полякова, Г. А. Сергеева, О. А. Стишов та ін.).

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття мовознавці посилили увагу як до теоретичного осмислення, так і до практичного опрацювання матеріалу. Значення процесу запозичення іншомовної лексики привернула велику увагу багатьох дослідників, серед яких варто назвати Л. М. Архипенко [Архипенко 2005], Я. В. Битківську [Битківська 2008], Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловську [Клименко 2008], Л. П. Крисіна [Крысин 2004], О. А. Стишова [Стишов 2003] та ін., які почали поділяти загальний процес освоєння іншомовного слова на окремі його етапи, що виділяються на основі ознак лінгвального характеру. Їхні дослідження розкривають специфіку взаємодії мов, причини появи та класифікацію запозичених слів у мові-реципієнті, роль та місце цих запозичень у її лексичній системі.

Активізація лексики іншомовного походження зумовлює різноманітні дискусії в суспільстві взагалі та серед лінгвістів зокрема. Існує декілька підходів до класифікації запозиченої лексики, один з яких заснований на принципі розмежування запозичень за ступенем їх адаптації та їх ролі в мові. У лінгвістичних роботах представлені різні класифікації запозичень, етапи асиміляції та ступені їхньої адаптації. Сучасними дослідниками активно вивчаються процеси освоєння лексичних запозичень на фонетичному, граматичному, лексичному рівнях (Л. М. Архипенко [Архипенко 2005], Я. В. Битківська [Битківська 2008], Г. В. Дружин [Дружин 2000], Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська [Клименко 2008], Ж. В. Колоїз [Колоїз 2007], Є. В. Маринова [Маринова 2008], Т. М. Полякова [Полякова 2004], Г. А. Сергєєва [Сергєєва 2002] та ін.). Учені зосереджували увагу як на окремих рівнях адаптації, так і на розгляді процесу адаптації в цілому. Освоєння іншомовних слів в мові-реципієнті розглядається як об'єктивний закономірний процес фонетичного, морфологічного, лексико-семантичного перетворення за внутрішніми законами мовної системи.

Водночас подальше опрацювання теми, поява нових матеріалів викликає необхідність нового звернення до проблеми. Проте спеціальних праць лінгвістичного характеру, в яких було б докладно проаналізовані відповідні дослідження вчених кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст., в мовознавстві немає, чим зумовлюється *актуальність* обраної теми. Таким чином, *метою* пропонованої статті є висвітлення загальних принципів систематизації процесу адаптації запозичень кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. та їх характеристика у лексичній системі мови-реципієнта, що відображаються на усіх рівнях мовної системи. Питання теорії запозичень досі залишається суперечливим, а відтак це позначається на вирішенні конкретних практичних завдань. Отже, *завдання* нашої роботи полягають у розкритті поглядів європейських (у тому числі українських і російських) мовознавців кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. на адаптацію лексичних запозичень із зосередженням уваги на теоретичних проблемах адаптації; у визначенні і характеристиці основних видів адаптації лексичних запозичень у лінгвістично-графічному аспекті.

Поставленні в дослідженні завдання вирішуються за допомогою актуалістичного методу, який є загальнонауковим методом теоретичного рівня наукового пізнання [Глуценко 1998, с.6].

Предметом дослідження є погляди лінгвістів кінця ХІХ ст. – початку ХХІ ст. на проблему адаптації лексичних запозичень на різних етапах їх уходження в певну мову з урахуванням лінгвальних та екстралінгвальних чинників. Оскільки зазначена проблема найбільш плідно розв'язувалася в індоєвропейстиці, ми обмежуємося матеріалом індоєвропейських мов. *Об'єктом* дослідження є розглянута в лінгвістично-графічному аспекті сукупність наукових класифікацій з питання адаптації лексичних запозичень, авторами яких є мовознавці кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Беручи до уваги той факт, що термін «запозичення» багатозначний і його значення варіюється в різних областях лінгвістики, в даному дослідженні під запозиченням розуміється як сам процес появи і закріплення в мові іншомовного елемента, так і його результат, тобто сам іншомовний елемент. Найбільш загальне розуміння термінів «освоєння» і «адаптація» зводиться до часткового або повного пристосування запозичених слів до фонетико-графічних, граматичних і лексико-семантичних закономірностей мови-реципієнта, тому в даному дослідженні вживаємо їх при описі в якості синонімів. У ході наукового пошуку встановлено, що досі немає єдиної класифікації етапів та ступенів адаптації запозичених лексичних одиниць. Ступінь адаптації запозичень визначається з вступу до синонімічних рядів та в антонімічні

зв'язки, з частотності уживання, зі здатності входити до складу фразеологічних одиниць, словотвірної та словозмінної систем та ін. [Стишов 2003, с. 245].

Освоєння іншомовних слів – складний мовний процес, який в силу своєї багатоаспектності розглядається лінгвістами з різних позицій. Кінець XIX ст. – початок XX ст. відзначився як період, при якому процес освоєння зводився лише до формального уподібнення іншомовних одиниць системі мови-реципієнта. XX ст. визначає інший підхід, заснований на прерогативі функціонального освоєння запозиченої лексики, тобто пристосування іншомовних одиниць до лексико-семантичної системи запозичень. Сучасний етап (кінець XX ст. – початок XXI ст.) характеризується комплексним аналізом лексичних запозичень, оскільки формальна і функціональна сторона – лише різні аспекти єдиного процесу освоєння, також зазначений період відзначається формуванням й удосконаленням принципів освоєння іншомовного слова та розробкою конкретного механізму визначення етапів і ступенів адаптації лексичних запозичень у мові-реципієнті.

Як відомо, науковий метод є основою наукового дослідження, одним з елементів, за допомогою яких у науці виконують цілеспрямовані пізнавальні дії [Глушенко 1998, с. 12]. В аспекті досліджуваної проблеми вважаємо за необхідне підкреслити, що базою для дослідження зазначеного питання може слугувати бачення процесу адаптації іншомовних слів Л. П. Крисіна. У полі зору лінгвіста виступає класифікація запозичених слів за ступенем адаптації, яку наш погляд, можна вважати найбільш ґрунтовною і загальноприйнятною. Учений встановив п'ять етапів засвоєння іншомовного слова у мові-реципієнті: початковий, який характеризується вживанням іншомовного слова в тексті в його властивій орфографічній, фонетичній і граматичній формі, без транслітерації і транскрипції, як своєрідне вкраплення (*Друзья и дружба надели, затем, что не всегда же мог beef-steak и страсбургский пирог. А. С. Пушкин*); другий етап, який характеризується пристосуванням слова до системи мови-реципієнта за допомогою відповідних граматичних форм, вживання іншомовного слова у тексті в лапках, з коментарем (наприклад, за Л. П. Крисіним, *roast-beef* стає *постбіф*; *affectation* – *аффектація*; третій етап – втрата іншомовним словом ознак незвичності і набуття ним рівноправності з іншими словами мови-реципієнта, але на цьому ступені можуть зберігатися жанрово-стилістичні і соціальні особливості; ознакою четвертого етапу є адаптація іншомовного слова згідно стилістичних норм мови-реципієнта, тобто втрата ситуативних, стилістичних і соціальних обмежень слововживання, етап унормування значення; завершальний етап засвоєння іншомовного слова – лексико-семантична адаптація, тобто реєстрація слова в тлумачному словнику. Факт фіксації слова в словнику вказує на те, що слово належить до лексико-семантичної системи мови [Крысин 2004, с. 37-44].

Наступна класифікація за ступенем засвоєння іншомовного слова перегукується з попередніми. Адаптація іншомовної лексики є складним багаторівневим процесом, що відбувається на різних рівнях мовної системи, серед яких лексико-семантичний і словотвірний рівні становлять вищі ступені асиміляції лексичних запозичень, підґрунтя яких складає освоєність запозичень на графічному, фонетичному, морфемному рівнях [Кислюк 2000, с. 4-12].

Так, характеризуючи процес адаптації зазначеного періоду, слід відмітити класифікацію українського лінгвіста Ж. В. Колоїз, яка визначає ознаки адаптованість/неадаптованість нового слова стосовно «мовного простору». Учений наголошує, що процес адаптації плине в часі та розрізне може виявлятися на чотирьох рівнях: 1) нульовий рівень адаптації; 2) мінімальний рівень адаптації; 3) середній рівень адаптації; 4) високий рівень адаптації.

Характеризуючи процес адаптації, Ж. В. Колоїз виходить з тлумачення, що перший рівень адаптації нових слів (матеріальні репрезентанти) нульового рівня характеризує нульовий ступінь відтворюваності у комунікативному просторі, вони є неповторними, унікальними, новими у повному витлумаченні цього слова. До них лінгвіст відносить різноманітні індивідуально-авторські, оказіональні утворення, ще не апробовані узусом. Ж. В. Колоїз, наводить такі приклади: *А отже, нормальним є аномальне... І стрілка за коміром, мов остюк, поколює... Вколює інфателін. Якась безпроблемність морозиво-карамельна (І. Жиленко)*. До другого рівня Ж. В. Колоїз відносе матеріальні репрезентанти мінімального рівня адаптації, що характеризує мінімальний ступінь відтворюваності у власне комунікативному просторі; їх новизна безумовна. Наприклад: *лінгвема* – «мовна одиниця»; *лінгвоцид* – «дискримінація за

мовною належністю»; міленаризм – «релігійне вчення про тисячолітнє царство Ісуса Христа; партократія – «форма недемократичного державного устрою, коли вся влада належить одній політичній партії»; інституалізувати – «формувати, засновувати»; спинальний – «який стосується ураження спинного мозку і хребта»; неформальний – «незалежний, стихійно утворений» тощо. Третій ступінь засвоєння неологізмів, за Ж. В. Колоїз, – середній рівень адаптації, який характеризує середній ступінь відтворюваності у комунікативному просторі. Лінгвіст вважає їх проміжною ланкою між ще не адаптованим і вже адаптованим лексемами, їх статус означає як «уже-не-нові», але й «ще-не-старі». Наприклад, *біостимулятор*, *документалізм*, *екосистема*, *експрес-діагностика*, *заідеологізований*, *мізер*, *мікроавтобус*, *позаблоковий*, *позитив*. Лексичні новотворення четвертого ступеня високого рівня адаптації характеризує високий ступінь відтворюваності у комунікативному просторі; вони повністю пристосувалися в «мовному просторі»; утративши свою новизну, набувають загальноновживаності [Колоїз 2007, с. 59-60].

Л. М. Архипенко, досліджуючи процес адаптації на всіх рівнях в українській мові, запропонувала класифікацію ознак асимільованості іншомовного запозичення і визначила початковий етап, поглиблений та етап повного освоєння, кожному з яких відповідає певний ступінь адаптації: низький, середній та найвищий [Архипенко 2005, с. 6-7]. В структурі кожного етапу виділяються ознаки запозиченого слова, які стосуються всіх рівнів мови-реципієнта, а саме: 1) фонетичного, у тому числі графіки й орфографії; 2) лексико-семантичного; 3) морфологічного, у тому числі й словотвору; 4) семантичного, а також рівня мовленнєвого, комунікативного.

Характеризуючи перший (початковий) етап процесу адаптації, Л. М. Архипенко виходить з тлумачення, що визначає момент і початок процесу запозичення. Цьому етапу властиве графічне переоформлення іншомовного слова, перехід від латиниці до кирилиці. Другий (поглиблений) етап адаптації іншомовних слів характеризується лінгвістом, як функціонуванням та використанням у мовленні. На цьому етапі відбувається співвіднесення з граматичними категоріями мови-реципієнта, виявляються парадигматичні зв'язки: полісемія, синонімія, антонімія. До третього етапу повної адаптації відносяться лексикографічна обробка, регламентація; на цій стадії з'являються похідні від запозичених основ, відбувається селекція, визначення понять, входження до граматичних категорій мови-реципієнта. Зокрема, ще однією складовою частиною запропонованої класифікації Л. М. Архипенко є прийом, який диференціює ознаки трьох етапів адаптації іншомовних слів на фонетичному, графічному, орфографічному, словотвірному, лексико-семантичному, синтаксичному, комунікативному рівнях мовної системи. Кожному етапу класифікації за ступенем засвоєння іншомовного слова відповідає певний ступінь адаптації: для початкового етапу він низький, для поглибленого етапу – середній, а для етапу повного освоєння – найвищий. Класифікація іншомовних слів за ступенем засвоєння розглядається як зміна ряду етапів, кожний з яких видається відносно завершеним, що дозволяє зіставляти його з іншими.

Так, досліджуючи зазначене питання, Г. А. Сергєєва виділяє три етапи освоєння англomовних запозичень, а саме: фонетичне освоєння іншомовних слів, де визначаються загальні тенденції, способи та особливості засвоєння англomовних запозичень на фонетичному рівні мови-реципієнта, з'ясовуються причини виникнення фонетичних варіантів та пропонуються шляхи подолання фонетичної варіантності лексичних запозичень у мовній системі; граматичне освоєння, де досліджується словотвірна продуктивність іншомовних слів; лексико-семантичне освоєння іншомовних слів, де досліджується семантико-функціональний процес освоєння англomовних запозичень в мові-реципієнті, який супроводжується змінами семантичної структури та характеру значень запозичених слів та змінами в окремих складниках лексико-семантичної системи мови-реципієнта в результаті взаємодії термінів іншомовного походження з питомою термінологією (парадигматика). В структурі останнього етапу Г. А. Сергєєва, аналізуючи функціонування лексичних запозичень в мові-реципієнті, виділяє такі типи семантичних змін запозиченої лексеми насамперед на семантичному та словотвірному рівнях: 1) спрощення семантичної структури (запозичення слова в одному чи кількох значеннях при його значно ширшій полісемії в мові джерелі); 2) ускладнення семантичної структури (поява нових значень на ґрунті мови-реципієнта, у тому числі й таких, яких запозичене слово не мало

в мові-джерелі); 3) звуження значення запозиченого слова унаслідок його спеціалізації; 4) розширення значення, зумовлене генералізацією відповідного поняття; 5) зміна значення (слово вживається в системі мови-реципієнта у значенні, якого не має відповідне слово в мові-джерелі) [Сергєєва 2002, с. 4-12].

В аспекті досліджуваної проблеми викликає інтерес і класифікація іншомовних слів за ступенем засвоєності Я. В. Битківської. Основні положення при вивченні зазначеного питання були висунуті в роботах сербського лінгвіста Й. Айдуковича. Він вводить поняття транссемантизації – семантичної адаптації запозичень. Враховуючи зазначене положення лінгвіста на основі семантичної характеристики, Я. В. Битківська удосконалює теорію розподілу згідно з якою, процес регулювання значення запозичення може відбуватися в межах нульової, часткової та вільної транссемантизації. При нульовій транссемантизації запозичення зберігають значення без змін. Часткова транссемантизація передбачає: звуження кількості значень лексичного запозичення у порівнянні з його вихідною формою; звуження кількості лексичних значень; розширення кількості значень на ґрунті мови-одержувача; розширення кількості значень, а також комбінації цих змін. Вільна транссемантизація охоплює дерогацію – екстремальне розширення значення запозичення до рівня, коли втрачається семантичний зв'язок з первинним запозиченим значенням.

Взагалі іншомовні слова запозичуються мовою-одержувачем передовсім як терміни, переносючи з собою одне конкретне значення. Детальний розподіл нових слів на лексико-тематичні групи О. А. Стишова, ще раз підтверджує цю тенденцію. Учений розглядає запозичення слів як ефективний сучасний спосіб збагачування лексичного складу мови. Значну увагу в його монографії приділено словотвірним інноваціям, джерелам нових запозичень, змінам у семантичній структурі слів та особливостям семантичної адаптації слів у різних шарах лексики – процесам, які характеризують сучасний стан поліфункціональної літературної мови.

З нашої точки зору, новаторським є підхід ученого до етапів освоєння неологізмів. Про це свідчить запропонована О. А. Стишовим класифікація розподілу нових слів: 1) *моментальні входження*: нові слова виникають відразу з появою важливих і актуальних реалій: *Чорнобиль, відеозал, державобудування*; 2) *поступові входження*: слова апробуються в мові через вживання у синонімічних рядах, пор.: *автозаправний* (пор. *автозаправочний*), *виставковий* (пор. *виставочний*), *позикоутримувач* (пор. *позикодержатель*); 3) *несподівані (випадкові) входження* – оказіональні текстові утворення, які після тривалого вживання в результаті активного вживання ввійшли до словника, напр.: *ірландизація* «втрата корінною нацією своєї мови і послуговування мовою метрополії, що є першим кроком до денаціоналізації» [Стишов 2003, с. 239-251].

Результати дослідження. Таким чином, розглядаючи наукові роботи зазначеного періоду, доходимо висновку, що для лексикологічних праць кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст. характерним є комплексний аналіз лексичних запозичень, оскільки формальна і функціональна сторона – лише різні аспекти єдиного процесу освоєння, також зазначений період відзначається формуванням й удосконаленням принципів освоєння іншомовного слова та розробкою конкретного механізму визначення етапів і ступенів адаптації лексичних запозичень у мові-реципієнті. Зазначимо, незважаючи на емпіричний характер даної проблематики, вивчення лінгвістично-історіографічних джерел з зазначеної проблеми дозволило констатувати необхідність подальших ґрунтовних досліджень процесу адаптації лексичних запозичень (на різних етапах їх освоєння) у мові-реципієнті.

Перспективи подальшого дослідження полягають у більш детальному вивченні положень лінгвістів стосовно досліджуваної проблеми, буде з'ясовано диференційні ознаки ступенів адаптації запозичених слів на різних рівнях мовної системи в лінгвістично-історіографічному аспекті.

Література

- Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Людмила Михайлівна Архипенко. – Харків, 2005. – 23 с. Битківська Я. В. Тенденції засвоєння та розвитку семантики англіцизмів у сучасній українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Ярина Володимирівна Битківська. – Івано-Франківськ, 2008. – 19 с. Глущенко В. А. Принципи порівняльно-історичного дослідження в українському і російському мовознавстві (70-і рр. ХІХ ст. – 20-і рр. ХХ ст.) / Глущенко Володимир Андрійович / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; відп. ред. О. Б. Ткаченко. – Донецьк, 1998. – 222 с. Дружин Г. В. Сучасні лексичні запозичення: прагматика, семантика, соціолінгвістика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02

«Російська мова» / Геннадій Вікторович Дружин. – Дніпропетровськ, 2000. – 17 с. *Клименко Н. Ф.* Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: [моногр.] / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – 434 с. *Колоїз Ж. В.* Українська okazіональна деривація: [моногр.] / Ж. В. Колоїз. – Київ: Акцент, 2007. – 310 с. *Крысин Л. П.* Русское слово, свое и чужое: Исследования по современному русскому языку и социолінгвистике / Лев Петрович Крысин. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 888 с. *Кислюк Л. П.* Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Лариса Павлівна Кислюк. – К., 2000. – 17 с. *Маринова Е. В.* Иноязычные слова в русской речи конца XX – начала XXI вв.: проблемы освоения и функционирования: автореф. дис. на соиск. уч. степени док. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Елена Вячеславовна Маринова – М.: 2008. – 44 с. *Полякова Т. М.* Лексические инновации иноязычного происхождения в современном русском языке (на материале языка СМИ последнего десятилетия XX – начала XXI века): дис. канд. филол. наук: 10.02.02 / НАН Украины; Институт языковедения им. А. А. Потебни. – К., 2004. – 246 с. *Сергеева Г. А.* Англомовні запозичення в українській правничій термінології: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Харківськ. держ. ун-т. – Х., 2002. – 16 с. *Стишов О. А.* Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О. А. Стишов. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – 288 с.

УДК 811.111'282.3'27

САПЛІН Ю. Ю., ЛЕМЕЩЕНКО В. В.

(Класичний приватний університет)

ПРОБЛЕМИ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ШОТЛАНДСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Статтю присвячено проблемам історичного розвитку шотландської лексикографії. На матеріалі проаналізованих словників окреслено основні періоди становлення шотландського лексикографічного процесу, визначено загальні та специфічні риси кожного етапу. Встановлено основні принципи лінгвістичного опису лексичних одиниць, що представлені в матеріалах різних періодів шотландської лексикографічної практики.

Ключові слова: лексикографія, шотландська мова (Скотс), етапи лексикографічного процесу, історія лексикографії.

Саплин Ю. Ю., Лемещенко В. В. Проблемы периодизации шотландской лексикографии. Статья посвящена проблемам исторического развития шотландской лексикографии. На материале проанализованных словарей выделены основные периоды становления шотландского лексикографического процесса. Определены общие и специфические черты каждого этапа. Установлены основные принципы лингвистического описания лексических единиц, представленных в материалах разных периодов шотландской лексикографической практики.

Ключевые слова: лексикография, шотландский язык (Скотс), этапы лексикографического процесса, история лексикографии.

Saplin U. U., Lemeshchenko V. V. Periodization problems of Scottish lexicography. The article is dedicated to the problems of the historical development of Scottish lexicography. The main periods of establishment of Scottish lexicographic process have been exposed and analyzed on the materials of Scottish dictionaries. Common and specific features of each period have been defined. Main principles of linguistic description of lexical units, presented in the materials of different periods of Scottish lexicographical practice, have been established.

Key words: lexicography, Scottish language (Scots), periods of lexicographical process, history of lexicography.

На сучасному етапі розвитку мовознавства актуалізується низка питань, які традиційно співвідносяться з проблемним полем соціолінгвістики, зокрема, теоретичні та прикладні аспекти територіального й соціального варіювання мови.

Однак, проблеми нормативності та соціолінгвістичного статусу мов, які функціонують у Шотландії залишаються поза пильною увагою вітчизняних дослідників. Проте зауважимо, що в роботах зарубіжних та вітчизняних авторів були спроби описати мовну ситуацію Шотландії й визначити статус місцевої мови, але вони не йшли далі загального опису мовної ситуації краю. Також донині відсутній повний нарис історії шотландської лексикографії, оскільки до нинішнього часу не лише окремі словники, а й цілі словникові жанри відповідної лінгвокультурної традиції не є дослідженими і описаними.

Таким чином, **метою** дослідження є вивчення особливостей лексикографічного процесу у Шотландії шляхом аналізу словників. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання наступних **завдань**:

- встановити джерельну базу словників;
- виявити специфічні риси словників з огляду на їх різновид та спосіб подачі матеріалу;
- окреслити основні періоди шотландського лексикографічного процесу.

Об'єктом дослідження є шотландський лексикографічний процес.

Предметом дослідження є словники шотландської мови.

Шотландська лексикографія почала формуватись досить пізно у порівнянні з англійською. Офіційно її початок пов'язують з виданням першого словника шотландської мови